

MONTSERRAT OTERO VIDAL

Autoritat femenina i participació política. *

Les meves amigues i les amigues de les meves amigues són sorprenents. Unes escriuen llibres, d'altres canvien de feina; unes fan teràpia, d'altres tai-chí; unes parlen del seu cos, d'altres del cos social; unes practiquen el sexe, d'altres el celibat; unes viatgen a l'estranger, d'altres fan viatges interiors; unes viuen soles, d'altres en companyia; unes ocupen càrrecs polítics, d'altres s'abstenen. Unes, altres ... no acabaria mai. La meitat de la població d'occident, la meitat que viu, per atzar, en un cos femení, està fent circular una energia que remou elements essencials de l'ordre patriarcal. Aprofitar aquesta energia per produir uns canvis significatius en les relacions socials i polítiques i en l'imaginari personal i col·lectiu ens planteja, a la vegada, una provocació i un repte. Una provocació perquè les dones hem tingut històricament una relació conflictiva amb la política establerta: n'hem estat excloses o quan hi hem intervingut ha estat des dels marges o utilitzant les regles masculines. Un repte, perquè trobar la relació eficaç entre el desig d'un canvi i la necessitat de realitzar-lo, exigeix col·locar-se com a subjecte d'un canvi sociocultural que comporta, en opinió d'algunes i alguns, una revolució d'ordre simbòlic. Aquesta situació està marcada, a més, per la crisi

* Aquest article ha estat elaborat en la interlocució política i personal amb Dolors Reguant i Mª Milagros Rivera durant aquest darrer any. Agraïxo la seva mediació així com a Mercè Otero la revisió lingüística del text i a Daniel Moretones Otero la complicitat amb el meu projecte.

política i econòmica del capitalisme que obre unes esquerdes en la societat occidental per on sorgeixen desgavells de tot tipus i fan pensar que ens trobem davant d'un moment històric i de transformació. Una desestructuració social, que té l'avantatge, però, de fer més evident el dinamisme de les dones i l'efervescència del pensament femení.

1. Una pràctica de transició

La tensió que produeix aquest desafiament és el que em porta a pensar sobre la pràctica política de les dones. Ho faré des de l'experiència de les que vam participar en les Primeres Jornades Catalanes de la Dona, celebrades a Barcelona, l'any 1976. Durant aquells tres dies del mes de maig es va posar de manifest la força, la solidaritat i la diversitat del moviment feminista. Dones de vocalies, grups d'autoconsciència, grups feministes, dones de partits, mestresses de casa i dones professionals, totes, responguérem massivament a aquella cita col·lectiva. El Paraninfo de la Universitat de Barcelona es convertí en un espai de dones on es va parlar, discutir i ens vàrem sentir protagonistes. On es perfilaren els diferents corrents del moviment i on es donà testimoni de la situació de les dones d'aquest país en aquells moments. Recordo els relats impressionants de dones que arrossegaven anys de matrimonis fracassats i frustrants; d'altres que no havien gaudit mai de la seva sexualitat però estaven carregades de criatures; d'altres que havien anat a la presó per avortar o per adulteri; d'altres que manifestaven el desig d'aprendre a llegir i a escriure. Recordo dones que parlaven del seu cos i dels seus afectes, d'autores desconegudes i de llibres estimulants, de la pau i de la guerra, de la revolució i de la democràcia ... En tres dies, vaig aprendre més en aquella Universitat de dones que en els anys acadèmics passats sota el mateix sostre.

Des de postures diverses, des del feminisme de la igualtat o de la diferència, des de grups autònoms o des de la doble militància, ens abocàrem a resoldre les preemptions necessitats existents. De

cada necessitat se'n va fer una reivindicació i de cada reivindicació una lluita i es va passar del victimisme a la denúncia i de la denúncia a l'acció. S'obriren locals, llibreries, bars i cases-refugi per a dones maltractades. S'editaren pamflets, llibres i revistes. Al crit de «allò que és personal és polític» ens involucràrem en una revisió de tot el que havíem après i viscut: la història, els rols sexuals, l'heterosexualitat obligatòria, la maternitat ...

Amb els canvis polítics, les dones d'aquest país sortírem del tutelatge minoritzant de les lleis franquistes i anàrem aconseguint parcel·les bàsiques en la igualtat de drets (Constitució, Llei de divorci, Llei de l'avortament, Estatut dels Treballadors, Reforma del Codi Penal, etc.). I algunes de nosaltres, vinculades al projecte d'igualtat, vam pensar que havíem guanyat el marc legal necessari, encara que crònicament insuficient, per aconseguir l'emancipació. I vam pensar que les dificultats que trobàvem i notàvem al nostre voltant per «realitzar-nos», com deïem aleshores, eren fruit que «les coses no es canvien d'un dia per l'altre» i que les actituds de mils d'anys d'androcentrisme no s'esborren a cop de decret.

Passàrem els anys següents educant filles i fills, revisant antics amors o descobrint afectes nous, estudiant i/o consolidant les carreres professionals. Entre sopars d'amigues, lectures, massatges, cartes astrals i viatges, anàrem creant una subtil, per innominada, relació entre-dones. Ens reuníem per parlar de nosaltres, del que pensàvem i del que sentíem. Teixíem així, intuïtivament, una xarxa de referències i mediacions que cobria el buit de significat i representació de la nostra existència femenina en l'ordre sociosimbòlic patriarcal. Fils essencials d'aquest teixit eren les «nostres mares», escriptores, artistes, científiques, filòsofes, l'obra de les quals, original, bella i creativa, l'escola no ens havia ensenyat i la història ens havia amagat. Re-construíem una genealogia femenina que ens corroborés l'existència, en tots els temps, de dones que han parlat des de la seva experiència i amb veu pròpia. Dones que han expressat amb lucidesa i valentia, el significat de viure en un cos femení. Recordo com Hypatia, Duoda, Hroswitha, Hildegarda de Bingen, Christine de

Pizan o Artemisia Gentileschi, entre d'altres, eren convidades habituals als dinars dels diumenges a casa la mare (Rosa Vidal) quan la meua germana (Mercè Otero) i la Mili (Mª Milagros Rivera) ens feien participar de l'entusiasme i dels resultats de les seves recerques sobre l'obra i la vida d'aquestes creadores. O els sopars a casa la Dolors (Dolors Reguant) on ens ajuntàvem amb l'Isa (Isabel Ricou) i d'altres amigues per comentar la darrera conferència, l'última pel·lícula o les novetats editorials de feministes d'arreu del món que cadascuna detectava. No eren mai reunions intrascendents ni per la il·lusió que hi posàvem ni pel que hi tractàvem. Anàvem compartint una experiència comuna de reflexió i transformació a la qual només després he sabut posar-hi nom. Mancaven paraules per expressar «unos modos de ser en femenino que vivíamos en desorden y sin arraigo, porque les faltaban un significado común y el sentido histórico que ella (l'autora està parlant de les aportacions originals de Luce Irigaray) ha sabido darles reconociendo las necesidades de una época ... relaciones sociales y experiencias de vida que hasta entonces vivían sin nombre, humilladas por una razón parcial y viril que se presentaba ante el mundo como neutra y universal».¹

Passar del projecte d'igualtat a la pràctica de la diferència ha estat un procés vinculat a la meua experiència vital. Vaig viure anys tirant pel dret, pensant que el fet d'haver nascut, per atzar, en un cos femení a mi no m'afectava. La lectura de llibres com *El segundo sexo*, *La mística de la feminitat* o *La pequeña diferencia y sus grandes consecuencias*² em deixaven una sensació de malestar i de tristesa que no sabia o no volia interpretar. La idea que diferència volgués dir desigualtat i això impliqués discussions i batalles exasperants sobre determinisme biològic o que les «diferències i conseqüències» comportessin vides oprimides i marginades, reduïdes a una existència desafortunada i desaprofitada, em produïa autèntica por. Sempre havia pensat el ser-dona des de categories d'un pensament que es caracteritza, precisament, per no deixar pensar la diferència als subjectes de la diferència i encara menys quan es tracta de la diferència femenina. Progressivament, diferència va anar adquirint per a mi un nou significat: diferència és l'abisme que

existeix entre la realitat i la meva experiència: una realitat que dirigeix les dones a un ideal masculí, presentat com a neutre i universal, que no valora, no considera i pretén ignorar el que nosaltres som; una experiència que ens mostra la diferència essencial i originària que representa per a qualsevol dona el fet inqüestionable i no negociable de viure en un cos femení. «Para una mujer estar sexuada en la diferencia es algo no negociable; para cada una que nace mujer, ya es así y no de otra manera, y está arraigado en su ser no como algo superfluo o algo más, sino como eso que ella es necesariamente: mujer».³

El camí d'aconseguir una «habitació pròpia» ja l'havia recorregut, però una sensació difusa de caminar d'un costat a un altre sense trobar on arrelar-me i el sentiment d'escissió, de ruptura, entre el dins i el fora, entre el cos i el pensament, entre els sentiments i la raó, perdurava. Vivia l'esforç d'aconseguir ser igual, ser emancipada, ser «com un home» amb insatisfacció. Només vaig començar a trobar sentit al meu caminar quan vaig adonar-me que els camins per on buscava no em portarien mai a un lloc on no sentir-me fragmentada, insignificant i desarrelada. Havia construït l'habitació pròpia com un espai privat, silenciós i creatiu, però, notava que hi faltava alguna cosa. Faltaven finestres d'intercanvi i de comunicació, faltaven mediacions femenines que donessin significat i raó de la meva relació amb el món. Vaig comprendre que l'habitació pròpia, també, vol dir, com han escrit les dones de la Llibreria de Milà, «la localización simbólica, el lugar-tiempo provisto de referencias sexuadas femeninas, donde poder estar significativamente para un antes y un después de preparación y confirmación».⁴Aquesta constatació, aquest descobriment, perquè no dir-ho, em va permetre posar ordre a molta de la confusió en què havia viscut fins aleshores i recuperar fragments essencials de la meva vida.

La comprensió i recuperació de la meva experiència ha estat possible a partir de les aportacions de les filòsofes i polítiques italianes que vaig començar a conèixer i a llegir quan es va traduir el llibre *No creas tener derechos* ⁵, obra col·lectiva elaborada per la Llibreria de

dones de Milà, on s'ofereix una interpretació nova del significat de viure en un cos femení i es proposa la pràctica política de la diferència femenina. Les aportacions d'aquestes autores parteixen de la reflexió sobre la seva activitat política en el moviment de dones a Itàlia des de finals dels anys 60, i transformen la seva experiència en un treball d'elaboració teòrica, original i potent, i pensen una realitat sense nom fins aleshores. La intuïció que els seus pensaments i les seves paraules em podien ajudar a re-llegir la meua experiència i a comprendre una realitat que sentia dividida, va orientar el meu desig de viure en el centre del món.

2. Una oportunitat històrica?

És des d'aquests espais de realitat finalment reconeguda des d'on voldria reflexionar sobre la participació política i l'autoritat femenina amb la intenció i el desig d'aportar elements per fer una política de dones significativa, eficaç i que no cancel·li la nostra llibertat, la nostra llibertat femenina.

És un moment adequat per fer-ho perquè el món que ens envolta està tan trasbalsat i agitat que requereix, penso jo, obrir un debat, una vegada més. Els esdeveniments van tan depressa i és tan urgent prendre decisions, diuen, que només queda temps per copsar una idea d'aquí, una altra d'allà i anar tirant, encara que no sapiguem gairebé cap a on. Seguim o no seguim determinades consignes, ens sentim més o menys properes o vinculades a unes opcions, però, en general, defugim confrontar explícitament les nostres opinions. La solució recurrent és quedar-se en una ambigüïtat, a un mig camí, com si tinguéssim por d'anar més enllà, perquè, aleshores, es faria palès que els camins, potser, van en direccions oposades o no ens porten on volíem o creïem anar. Aquesta ambigüïtat, d'actitud i de llenguatge, ens paralitza o, si menys no, ens limita. M'agradaria disposar d'espais d'opinió política i plataformes obertes de debat feminista com els que han creat les dones del PDS (antic PCI) ⁶, les sindicalistes italianes i els grups que giren al voltant de la Llibreria de Milà i del Centre Virginia Woolf B de Roma. M'agradaria que en el

nostre país existís una revista com *Via Dogana* ⁷ publicada per la Llibreria de dones de Milà, que amb una tirada de 3000 exemplars dóna difusió pública a la pràctica política de la diferència femenina.

És un moment oportú, entre d'altres raons, perquè els governs democràtics, necessitats de vots davant l'abstencionisme creixent, porten a terme campanyes específiques cap a l'electorat femení. Busquen el vot de les dones apel·lant a «la reserva moral d'occident» i utilitzen totes les armes per aconseguir-ho, des de la campanya de responsabilitat fins a la de «ara és la vostra hora». Volen que les dones posin en circulació la seva sensibilitat i intuïció per neutralitzar els sentiments de deserció, impotència i frustració que respira la societat.

Podem pensar que es tracta, un cop més, de la històrica i repetida crida d'emergència dels pares de la pàtria a les mares i filles de la no-pàtria per arreglar els desgavells que la seva mala gestió ha originat. Segur que ho és. Però, això, també forma part del repte que tenim. Potser està en les nostres mans convertir-ho en una oportunitat. Quedar-nos expectants, pensant que la història es repeteix, és no valorar els canvis socials i culturals que hem protagonitzat les dones en els últims vint-i-cinc anys.

Canvis que es manifesten, per exemple, en el debat sobre democràcia paritària. Moltes dones actives en la política, especialment dels partits i sindicats d'esquerra, estan abocades a aconseguir ocupar llocs de poder i de responsabilitat, unes per guanyar la igualtat aritmètica, altres per donar visibilitat a les «diferències femenines». La Declaració adoptada a Atenes, el novembre del 1992, amb ocasió de la primera Cumbre Europea «Mujeres al poder», o la campanya «Más mujeres al Parlamento» que ha llançat el Parlament Europeu per a les eleccions del juny del 94, o els esforços de les dones del PSOE per aconseguir més càrrecs de responsabilitat en el 33è Congrés d'aquest partit, en són exemples.

Canvis que es manifesten, a més, en actituds majoritàries de planifi-

ció de la maternitat i de preparació acadèmica i professional de forma sistemàtica per part de les dones joves; canvis, també, en la distribució del treball domèstic tot i que continuem sostenint el pes principal de la gestió de la vida i de la família.

Canvis que es reflecteixen, també, en la resposta que ha obtingut la constitució del Lobby de Dones de Barcelona o la iniciativa d'organitzar unes Jornades amb motiu dels 20 anys trancorreguts des de la celebració de les Primeres Jornades Catalanes de la Dona, de les quals us parlava al principi. Una resposta indicadora, penso jo, de la necessitat que senten dones de generacions diverses d'estar juntes i de fer política plegades. Canvis que es constaten en les conferències, seminaris, congressos i trobades que s'organitzen per parlar de com vivim i voldríem viure les dones: en el món empresarial, en el món de l'ensenyament, en la immigració, en la salut, en els mitjans de comunicació, a casa o al carrer; o les propostes que ens arriben d'arreu del món impulsades per sectors feministes com el Projecte de Llei d'iniciativa popular «Les dones canvien el temps», presentada al Parlament italià per les dones del PCI, i sobre la qual s'està treballant per fer-ne una experiència pilot a Barcelona, al districte Sants-Monjuïc; o les propostes de Drets específics per a les dones presentades al Parlament Europeu i a les NN.UU., algunes de les quals són recolzades per intel·lectuals feministes de reconeguda influència com Luce Irigaray, Catharine MacKinnon o Kathleen Barry, entre d'altres.

Si tots aquests canvis, quantitativament indiscutibles, només serveixen, però, perquè les dones visquin la mateixa vida que viuen els homes, continuarem essent inexistents, neutralitzades en l'universal masculí. Aquests canvis tindran sentit si aconseguim que expressin i signifiquin la diversitat i la llibertat femenina. Les paraules de Luce Irigaray quan diu «Reclamar la igualdad, como mujeres, me parece la expresión equivocada de un objetivo real. Reclamar la igualdad implica un término de comparación. ¿A qué o a quién desean igualarse las mujeres? ¿A los hombres? ... ¿Por qué no a sí mismas?»⁸ resumeixen una idea que és evident, penso, per a moltes de nosaltres: la reivin-

dicació d'igualtat amb la finalitat de fer la vida que, més o menys, fan els homes no ens porta enlloc, no canvia res i, a més, mata en la teoria i en la pràctica la possibilitat i la recerca d'un ordre simbòlic nou. Com escriu la mateixa filòsofa, no es tracta de canviar una cosa d'aquí i una altra d'allà en l'horitzó ja definit, sinó que es tracta de canviar l'horitzó, un horitzó en el qual no estiguem minoritzades per la mirada patriarcal, una mirada que cancel·la la relació de la filla amb la mare i priva la diferència femenina de significat. Es tracta de dibuixar un horitzó on poder dir el «meu cos» i el meu «jo» en harmonia perquè la relació amb la matriu de la vida no hagi estat confiscada.

3. La pràctica de la llibertat femenina

La reflexió política que us proposo està inspirada en el pensament de la pràctica de la diferència femenina que estan elaborant filòsofes i polítiques italianes, com Lia Cigarini, Luisa Muraro, Chiara Zamboni, Clara Jourdan, i moltes d'altres, vinculades a la Llibreria de Milà o al grup de filosofia Diòtima. Figures com l'affidamento o l'autoritat femenina són algunes de les seves aportacions que han creat la possibilitat de nominar i representar la presència significativa de l'existència femenina en el món, que es defineixen en l'ordre simbòlic de la mare.

Si pensem en una pràctica política de dones que sigui innovadora i estigui dirigida a donar existència, valor i llibertat a la diferència femenina, s'ha de tenir present que les dones no formem un cos social homogènicament oprimit sinó que constituïm un sexe amb una diversitat interna i vivim, per tant, en situacions socials diferents. És, per això, que un plantejament polític igualitari que redueixi les dones a la seva condició més uniforme nega visibilitat a les altres opcions; nega el que realment pensem i fem les dones; nega la possibilitat d'expressar la diversitat del nostre desig. Un plantejament d'aquest tipus torna a situar la nostra existència en la «condició femenina». Una condició definida des dels interessos patriarcals en la qual poques o, potser, cap ens hi reconeixem.

D'entrada cal acceptar que no és possible ni necessari estar totes d'acord en tot. És imprescindible que acceptem la diversitat entre nosaltres. La multiplicitat d'interessos, de recorreguts, de gestos i d'experiències que les dones vivim s'ha de manifestar en la política de les dones o no serà la política de les dones. L'explicitació de la diversitat del nostre pensament i de la nostra pràctica no ens ha de fer por ni ens ha de dividir perquè no hem d'oblidar que tenim al nostre favor la consciència de ser un sexe diferent, no subordinat, ni assimilable al masculí i aquesta consciència uneix més que la disparitat de les nostres opcions i de les nostres actuacions.

«És bàsic, i molt important, que aprenguem a anar en desacord»⁹ S'aprèn a anar en desacord quan la necessitat de recórrer el camí del nostre desig, ens fa buscar maneres i mètodes nous. La desqualificació, l'exclusió o el sectarisme no tenen res de nou com a pràctica política. I una pràctica d'espais separats,¹⁰ imprescindible per a moltes coses, però que impliqui recloure'ns en relacions on compta més l'acceptació recíproca entre dones que la diversitat, ens tanca camins innovadors. Actituds, totes, que reflecteixen un mateix fet: tolerem amb dificultat judicis, assimetries o explicitacions de diversitat. El «com tu» o el «jo també» es converteixen en essencials¹¹ i no ens adonem que això ens aboca a la moderació, a l'autolimitació. No deixem pas al pensament original. L'única paraula que fa possible la modificació de la realitat és la que expressa la complexitat de l'experiència, és original, alliberadora i transgressora de l'ordre establert. Alliberadora, perquè és imprescindible deslliurar-se del model de gènere vigent, si una dona sent la necessitat i té la intenció d'estar en el món lliurement en femení. Transgressora, perquè és inevitable ultrapassar els límits establerts, si una dona converteix la seva experiència en una mesura del món, els seus interessos en un criteri per donar-li sentit i el seu desig en un mòbil per canviar-lo. Intencions i pretensions que no troben correspondència en l'ordre simbòlic establert. Canviar aquest ordre simbòlic per produir una transformació radical en la naturalesa de les relacions entre totes nosaltres i entre els sexes, és la revolució simbòlica, és el repte que tenim plantejat.

Això ens remet a una ruptura epistemològica amb el continuum del pensament occidental per poder pensar el que no ha estat pensat, representar el que no ha estat representat o recórrer camins que no han estat transitats i significar pensaments, representacions i camins que algunes dones al llarg dels temps sí han expressat i sí han explorat, però que han estat cancel·lats o, simplement, ignorats. És important provocar aquesta ruptura perquè, com diu L. Muraro, el pensament no és la reproducció de la realitat sinó la representació de la realitat a través d'un sistema històricament determinat de mediacions. És, per això, que el règim de mediacions patriarcals resulta ineficaç per al sexe femení i per a sectors del sexe masculí perquè no valora el nostre ésser sexual, no reconeix el treball creador de les nostres mares i no contempla el desig personal d'existir lliurement en un món no neutre. Canviar el règim de mediacions per poder pensar i viure una realitat on manifestar en el llenguatge i en el saber una existència femenina significativa, és el treball polític més important a realitzar.

Per afavorir la ruptura epistemològica, és essencial partir de la nostra experiència, partir de si, per construir un entre-dones socialment reconegut; un altre pas essencial és, per exemple, defugir les oposicions binàries i jeràrquiques típiques del pensament fal·locèntric, com actiu/passiu, cultura/naturalesa, raó/sensibilitat ... igualtat o diferència. Dos conceptes aquests últims que utilitzem per definir la pràctica feminista i són presentats com antitètics quan, en realitat, des de la pràctica de la diferència sexual, no existeix aquesta dualitat. Aquesta dualitat existeix per a qui continua dialogant amb l'ordre sociosimbòlic patriarcal. Quan les dones assumim que la nostra existència social lliure no depèn del que són o no són els homes i del que fan o deixen de fer, sino que depèn de nosaltres i del que nosaltres volem ser, es disposa d'un altre horitzó, fora dels esquemes establerts, des d'on intervenir i fer política. Uns esquemes que han conformat el pensament occidental com linial, jeràrquic, excloent, sancionador i productor d'autoritat i poder sobre la societat; i han configurat la política com un camp de batalla al servei dels interessos personals on tot és destructible o substituïble sempre i quan res

d'essencial canviï i tot continuï al mateix lloc.

La revolució simbòlica vol dir per a les dones abandonar la posició subalterna i practicar una política en primera persona: actuar i pensar, sempre, des del què sóc; tenir present on vull anar i què voldria esdevenir; posar el jo en relació amb les i els altres donant preferència a les mediacions femenines. Un tipus de pràctica que no és fàcil, és laboriosa i requereix una atenció permanent perquè les formes i maneres s'han d'anar buscant i creant en cada situació i en cada moment. És un camí, però, apassionant i gratificant: és recórrer en primera persona el camí de la pròpia realització, el camí del propi desig.¹²

Algunes dones pensem que una pràctica política realment significativa no pot ser aquella que es dedica, especialment, a resoldre injustícies i problemes materials i que gira al voltant de reivindicacions d'igualtat o de rivalitat amb el sexe masculí on l'home continua essent la mesura canònica. La política dels partits proposada a les dones fa referència, sempre, a un subjecte femení mancat i necessitat d'ajuda i de justícia. Situades en aquest punt sempre ens sentirem dèbils i desorientades, perquè, les mancances no són culpa de ningú o són culpa de tothom, la qual cosa ve a ser el mateix. Sortir i superar l'estadi de mancança, només es pot fer quan la carència es formula com a desig. El desig sí que té un subjecte. Alguna o algú té desig d'alguna cosa. És en l'expressió del desig on hem de posar l'èmfasi, no en el que ens falta. És el desig el que dona força i mobilitza les energies necessàries per produir la revolució simbòlica.

Algunes dones pensem que una pràctica política realment significativa és aquella que no defineix els continguts a realitzar sinó el sentit de les relacions polítiques.¹³ Unes relacions polítiques entre dones que siguin la seu d'un contracte entre-dones amb la finalitat d'obtenir mesura per intervenir en el món, capacitat per actuar i possibilitat de benestar. El valor simbòlic d'aquest contracte rau en la significació de la pròpia vinculació al sexe femení, en la necessitat de nodrir el nostre pensament i de donar crèdit i confiança al nostre sexe. Una

contractació entre-dones que manifesti socialment la llibertat i l'autoritat femenina. Una autoritat nova, que fa ordre simbòlic i neix en el reconeixement de l'obra materna en retornar i restituir el que va ser arrabassat, en el origen dels temps, al sexe femení en un acte violent, definit per Luce Irigaray com a matricidi primigeni, pel qual es produí la cancel·lació de la genealogia materna. En aquest acte contra l'obra materna, el patriarcat usurpà i s'atribuí l'autoria de la vida autoerigint-se en senyor de vides i coses.

Com assenyala Mª Milagros Rivera, fent al·lusió a Diana Sartori ¹⁴, en recuperar l'etimologia llatina de la paraula «autoritat» (d'augere que vol dir fer créixer), restituim el significat originari d'aquest concepte i dotem del significat precís a l'autoritat femenina: reconeixement a una altra dona de la capacitat i la potència de fer créixer, de crear. D'aquesta manera es restitueix al sexe femení la paraula, el logos, és a dir, el seu origen i la seva existència simbòlica la qual l'ordre sociosimbòlic patriarcal ha pretès cancel·lar amagant-la darrera l'universal masculí.

En la lògica política de la societat actual, autoritat i poder s'identifiquen i semblen la mateixa cosa. Ho semblen perquè l'autoritat ha estat buidada del seu significat originari que és que té autoritat qui és autora de vida. En l'acte de reconeixement d'autoritat a una dona s'està restituint la genealogia materna i s'està reconeixent, a aquesta dona, la seva existència i la seva capacitat de crear. S'està desafiant, per tant, el pilar més sagrat i més bàsic en què se sustenta l'estructura patriarcal: el poder que s'ha autoatribuït amb exclusivitat sobre la societat, fundat en la violència i que porta els homes a declarar-se els veritables autors de la vida. Reconèixer autoritat a una dona és un acte de transgressió de l'ordre establert i és un desafiament al poder constituït.

En l'acte polític de reconeixement d'autoritat es fa evident, a més, la diferenciació entre autoritat i poder perquè s'activa una potència generadora d'un poder modificador de les relacions socials i pertorbador, per tant, de l'equilibri establert inter/intra sexes. Es fa evident,

també, la viabilitat de construir ordre simbòlic amb independència de l'ordre social i la possibilitat de disposar d'un poder que no està fonamentat ni en la impostura ni en la violència i que no té res a veure amb el que anomenem institucional.

El reconeixement d'autoritat a una dona trenca, doncs, el cercle viciós que l'ordre sociosimbòlic patriarcal estableix entre autoritat i poder. La pràctica de la diferència femenina, en obrir un cercle vital sense escissions ni abismes entre experiència i heterorrealitat, crea un cercle virtuós ¹⁵ per on pot circular una autoritat que no ordena sinó que reconeix, que no sanciona sinó que estimula, que no exclou sinó que integra. Un cercle virtuós on l'autoritat té funció de mediació creadora amb el món i poder és potència i energia per realitzar el propi desig, el desig de les dones i els homes de viure lliurement la nostra diferència sexual.

Jo crec que la participació política de les dones vol dir la participació en aquest cercle virtuós, traduint en la vida adulta l'antiga relació amb la mare per fer-la reviuire com a principi de l'autoritat femenina. L'objectiu de la nostra pràctica política, sigui quin sigui el projecte o la responsabilitat que assumim, és significar i fer visible la nostra existència, fer circular i fer reconèixer l'autoritat femenina i mobilitzar la força de la passió política per posar de manifest que l'autoritat és l'autoritat femenina.

Quanta raó té Lia Cigarini quan diu que «La política de les dones exigeix un doble salt mortal: d'una banda assegurar els propis desitjos al costat de les altres dones; de l'altra banda, no confinar-se ni fer-se confinar». ¹⁶ És un salt complicat, però, estimulants i necessaris: és imprescindible establir espais de mediació femenina i alhora no quedar-nos-hi recloses, perquè, «el món és un i els sexes són dos»; al mateix temps, viure situades en el centre del món, fent circular autoritat femenina i alhora no implicar-nos en la lògica del poder patriarcal, perquè és una lògica que no valora la diferència femenina. És una pràctica que pot semblar contradictòria, però no ho és: obre el camí de la revolució simbòlica per canviar el sentit de la participa-

ció política de les dones.

Estem davant d'una oportunitat i estem elaborant una proposta que, únicament, en la pràctica pot trobar la validació tant individualment com col·lectiva. És un camí a recórrer ple de paranys i dificultats, però, també, ple de gratificació. Recórrer el camí i mobilitzar la força del nostre desig són les dues coses que ens permetran descobrir algunes de les claus per re-interpretar i re-pensar la realitat des de la grandesa femenina.

M'agradaria acabar amb unes paraules de Luisa Muraro que considero sintètiques i estimulants: «En la política de las mujeres, más que la representación cuenta la toma de conciencia, más que la movilización por este o aquel objetivo cuenta la activación del deseo, y la capacidad de ver la realidad tal como es, no cuenta menos que la voluntad de modificarla y el partir de sí tiene el valor de un criterio de verdad para los proyectos y las teorías».¹⁷

Barcelona, juny 1994

notes:

1. María-Milagros Rivera, *Partir de sí*, «El viejo topo» 73 (marzo 1994) p.32.
2. Simone de Beauvoir, *El segundo sexo*, Buenos Aires: Siglo Veinte, 1972.
Betty Friedan, *La mística de la feminitat*, Barcelona: Edicions 62, 1965.
Alice Schwarzer, *La Pequeña diferencia y sus grandes consecuencias*, Barcelona: laSal, edicions de les dones, 1979.
3. Adriana Cavarero, *L'elaborazione filosofica della differenza sessuale* en Maria Cristina Marcuzzo i Anna Rossi-Doria, *La ricerca delle donne: Studi fe-*

ministri in Italia, Torí: Rosenberg & Sellier, 1987, p.180-181.

4. Librería de Mujeres de Milán, *No creas tener derechos. La generación de la libertad femenina en las ideas y vivencias de un grupo de mujeres*, Madrid: horas y HORAS, 1991, p.11.

5. Veure referència bibliogràfica a la nota núm. 4.

6. PDS: Partito Democratico della Sinistra. PCI: Partito Comunista Italiano.

7. Veure resenya de María-Milagros Rivera, *Via Dogana*. Rivista di política, «Duoda» 6 (1994).

8. Luce Irigaray, *Yo, tú, nosotras*, Madrid: Cátedra. 1992, p.9. És també d'aquesta autora la idea que utilitzo al final de l'article «el món és un, els sexes són dos». *J'aime à toi*, Paris: Grasset & Fasquelle, 1992.

9. Alessandra Bocchetti, *Bisogno d'ingiustizia*. «Via Dogana», 2 (setembre, 1991).

10. Luisa Muñaro escriu a *Hacer política, escribir historia*: «La razón del separatismo es simbólica: significar la propia pertenencia al sexo femenino y la propia aceptación del ser mujeres. No en palabras sino en la práctica, refiriéndose a otras mujeres para tener y saber lo que es indispensable para estar en el mundo, entre ello el cómo tratarse con el otro sexo ... La verdadera función de los lugares y de las relaciones entre mujeres es poner la existencia de las mujeres en relación con la figura de la madre. Que estos lugares existan físicamente no es indispensable. Indispensable es que aprendamos a leer y a juzgar nuestra experiencia con criterios originales: es decir, que respondan a nuestros orígenes. Indispensable es la mediación de una o de otras mujeres». «Duoda» 2 (1991), p.89.

11. Giannina Longobardi, *Donne e potere*, en *Diotima. Il pensiero della differenza sessuale*, Milà: La Tartaruga, 1987, p.108.

12. Wanda Tomassi, *Cosmos: la experiencia del cuerpo femenino en Simone Weil*. «Duoda» 5 (1993), p.104.

13. Chiara Zamboni. *Acció política i contemplació*. «Duoda» 2 (1991), p.137.

14. Diana Sartori, *Dare autorità, fare ordine a Diotima. Il cielo stellato dentro di noi*. Milà: La Tartaruga, 1992
15. Luisa Muraro, *L'ordine simbolico della madre*. Roma: Editori Reuniti, 1991. En aquest llibre, on l'autora escriu sobre la cultura femenina d'amor a la mare i de com s'aprèn a estimar-la, fa referència a l'aportació d'Emma Baeri sobre «el cercle de la carn» com l'expressió que uneix la idea de la maternitat amb la de mediació, i a partir de la qual elabora «el cercle virtuós» que defineix com el lloc on neix el món: el cercle complet de mediació entre cos i paraula (p. 73-87). M'he fet ressò d'aquestes contribucions per definir un espai possible de participació política per a les dones.
16. Lia Cigarini, *La lotta per cambiare l'art. 15 del nuovo statuto della CGIL e introdurre la libertà di azione politica nel sindacato*, «Via Dogana» 4 (març 1992).
17. Luisa Muraro, *Hacer política, escribir historia*, «Duoda» 2 (1991), p.93.